

Innspill fra Utdanningsforbundet Innlandet

Utdanningsforbundet Innlandet gir med dette våre innspill til kommunekommisjonen.

Kommunekommisjonen er behandlet flere ganger i vårt fylkesstyre. Innspillet bygger på omfattende dialog med våre tillitsvalgte fra alle 46 kommuner i Innlandet, i Innlandet fylkeskommune samt en intern arbeidsgruppe.

I arbeidet har Utdanningsforbundet Innlandet særlig fokusert på kapittel 5, 6 og 7 i kommunekommisjonens rapport.

«Perspektiver på økonomi og demografi» og «kommisjonens problemforståelse»:

Utdanningsforbundet Innlandet oppfatter det slik at kommunekommisjonen i all hovedsak legger fire premisser til grunn for sin rapport.

- De demografiske endringene Norge står overfor, med en aldrende befolkning, tvinger frem en grunnleggende endring av hvordan kommunesektoren, og spesielt oppvekstsektoren, skal styres.
- Kommunesektoren vil måtte basere seg på lavere statlige overføringer i fremtiden, og må dermed legge om sin drift.
- Redusert statlig styring fører til økt kvalitet i kommunene.
- Kommunens tilgang på arbeidskraft vil bli betydelig redusert i fremtiden, og dermed må man gjøre et kraftig omstillingsarbeid i kommunene for å kunne klare levere på oppdraget sitt. Sagt med en politisk vinkling; «kommunene må tenke smartere og arbeide mer effektivt for å utnytte potensialet sitt.»

Innlandet fylke har lenge stått i en situasjon der demografi har preget både kommunal og fylkeskommunal sektor. Innlandet var det første fylket der antall mennesker over 67 er flere enn antallet unge under 19, og vi var det første fylket der det ble registrert flere mennesker over 80 enn antall nyfødte. Mange kommuner opplever fraflytting og det er en sentralisering av velferdstilbud, både i fylket som helhet og i regioner. Skoler og barnehager har blitt lagt ned, og mange steder har det vært vanskelig både å rekruttere og beholde arbeidskraft. Samtidig var Innlandet ett av få fylker der det ikke ble gjennomført noen kommunesammenslåinger i Solberg-regjeringens regionreform, og det har vært sterke krefter som har jobbet for å bevare distriktsidentiteten til Innlandet.

Utdanningsforbundet Innlandet erkjenner at disse demografiske endringene vil prege kommune — Norge, men våre tillitsvalgte og medlemmer stiller seg ikke bak de løsningsforslagene som kommunekommisjonen presenterer. Vi mener ganske klart at dersom Norge fortsatt skal opprettholde en desentralisert befolkningsstruktur, må man fra politisk nivå være villig til å betale prisen for det. Dette krever at man ser mer langsiktig på utfordringsbildet enn hva vi oppfatter er tilfellet i denne utredningen, da det fremstår som om kommisjonen ønsker å løse et her-og-nå-problem med løsninger som vil legge store hindringer for fremtidig utvikling. Utdanningsforbundet Innlandet vil også gjøre oppmerksom på at vi i flere kommuner ser at det er positiv endring i barnetallene. Det er for få plasser

tilgjengelig i barnehagene og klasserommene er for små til å ta imot alle elever, til og med der man har bygd og bygger nye skoler. Kommunekommisjonen skriver selv at den nedgangen som kommer i antall barn i skolepliktig alder nesten på «krona» utjevnes av økningen i antall barn i barnehagen, men uten at dette vektlegges i like stor grad i debatten. Utdanningsforbundet Innlandet mener dette poenget er grovt underkommunisert, og er bekymret for at kortsiktige budsjettbehov står i veien for langsiktige investerings — og utviklingsmuligheter.

I lang tid har man i den offentlige debatten, både i Innlandet og resten av Norge, blitt fortalt at vi «går tom for folk før vi går tom for penger.» Det kan godt være hold i slike utsagn, men for mange av kommunene i Innlandet har det lenge også vært en realitet at man har «vært tom for penger.» I 2023 stilte Utdanningsforbundet Innlandet seg spørsmålet «tar vi oss råd til å ha en oppvekstsektor» på vårt fylkesårsmøte. Utgangspunktet for dette var at vi mente Norge har plassert seg selv i en situasjon med nasjonal rikdom og kommunal armod. Vi mener at signalene kommunekommisjonen og flere av landets politikere sender forsterker utfordringsbildet, da forslagene oppfattes som et carte blanche til å gjennomføre videre kutt i barnehager og skoler.

Basert på de tallene vi finner i Innlandet, og de budsjett disponeringene som gjøres i kommunestyre og fylkesting, kommer det tydelig frem at oppvekstsektoren blir nedprioritert. Vi ser større skoler med større klasser, samling av barnehagetilbud, interkommunale samarbeid for å løse arbeidet som støttefunksjonene (spesielt PP-tjenesten) utfører, kommunalsjefer som sitter med ansvar for både oppvekst og helse, barnehagestyrere som må lede flere barnehager. Alt dette er tegn på at vi har gått tom for penger, eller at man fra politisk nivå oppfatter at det er handlingsrom for å kutte i tilbudet som gis til barn og unge. Våre tillitsvalgte er krystallklare på at dette går på kvaliteten løs, og man frykter en ytterligere forverring av tilbudet til barn, elever og studenter dersom den økonomiske situasjonen ikke bedres.

Samtidig viser regnskapstall fra 2025 et litt nyansert bilde på kommuneøkonomien. Flere kommuner rapporterer om at man går med til dels ganske store overskudd, men uten at dette nødvendigvis ser ut til å komme oppvekstsektoren til gode. KS skriver selv i papirer som legges til grunn for Konsultasjonsmøte 2026 at «Som følge av omstilling i sektoren og høy vekst i frie inntekter det siste året, er den økonomiske situasjonen i mange kommuner og fylkeskommuner bedre nå enn for et år siden» og at «Kommunene rapporterer om klart lavere vekst i lønnsutgiftene enn lønnsveksten, noe som tyder på en nedgang i antall ansatte/stillinger. Denne budsjettundersøkelsen ble gjennomført før det ble kjent at det frie inntektene økte med 4,1 mrd. kroner utover det opprinnelige budsjettforslaget.» Dersom dette skulle vise seg være noe mer enn blaff i enkeltår, forventer Utdanningsforbundet Innlandet at man fra beslutningsnivå snur beskrivelsen av helhetsbildet kommunene står i.

Våre tillitsvalgte og medlemmer melder tilbake at man er skeptisk til å overlate styring av oppvekstsektoren til kommunene alene. Flere argumenterer for at man heller må flytte ansvaret for barnehager og skoler til statlig nivå for å sikre likeverdighet, mens andre har erfart at de kommunale prioriteringene har gjort både elevhverdagen og lærerhverdagen verre. Andre peker på at hva man mener er disharmoni i debatten, der det ser ut til at det bare er oppvekstsektoren som forventes å effektivisere driften. Hva med andre sektorer som bygg, barnevern, eiendom, kommunikasjon, vann og avløp m.fl.? Det er absolutt behov for å redusere byråkratisering og rapporteringskravene i oppvekstsektoren, men dette kan løses uten å kutte i ressursene som tilføres sektoren. Kommisjonen bør

heller lytte til Utdanningsforbundets krav om å gi mer ansvar til lærerprofesjonen, endre NKVS — systemet og støtte opp under forslag som leder til en mer praktisk skole.

Utdanningsforbundet Innlandet erkjenner at det er et utfordrende rekrutteringsbilde i hele offentlig sektor, ikke bare innenfor barnehage og skole. Men skal løsningen på det være å redusere kvaliteten ved å kutte bemanning i oppvekst for å «allokere» årsverk inn i helsesektoren? Vi tror det finnes andre løsninger som kan være mer hensiktsmessig for å få flere i jobb:

- Altfor mange mennesker står utenfor arbeidslivet. Hvordan kan kommunene som attraktiv arbeidsgiver bidra til at flere kommer tilbake i jobb? Vi vil f.eks. vise til prosjektene «Barnehagerekрут» og «Læringsfabrikken» fra Vestre Toten som gode eksempler på hvordan kommuner jobber for å få mennesker tilbake i arbeid, i den kapasiteten de har mulighet til.
- Kan man tilrettelegge for desentraliserte utdanningsmuligheter som bidrar til at flere blir boende i regioner og kommuner ved å styrke tiltak som ABLU og andre utdanninger som gjør mennesker kvalifisert til å jobbe med barn og elever.
- Lærlinger er fortsatt et uutnyttet potensial. Kommuner må i større grad tilby lærlingeplasser og gode arbeidsvilkår slik at unge mennesker ser at det går an å leve gode liv i hele landet.

Kommunekommissjonens forslag til tiltak

Her har vi fokusert på de tre punktene som berører oppvekstsektoren i størst grad; avvikling av lærernorm, avvikling av kompetansekrav og innlemming av øremerkede tilskudd.

Avvikling av lærernorm

Konsekvensene av å avvikle lærernormen eller ved å flytte den til kommunenivå adressert av Utdanningsforbundet i mange sammenhenger, ikke minst av Utdanningsforbundets leder Geir Røsvoll gjennom hans deltakelse i kommunekommissjonens arbeid og klare dissenser. Derfor velger vi her bare å legge til kulepunkter som underbygger argumentasjonen fra et Innlandsperspektiv:

- I Innlandet er vi bekymret for at avvikling av lærernorm eller flytting til kommunenivå vil føre til flere fådelte skoler med lavere lærerdekning og større elevgrupper. Dette ser vi allerede er en løsning i noen kommuner.
- Færre lærere vil få størst konsekvenser for de praktisk — estetiske fagene, fag som allerede sliter med både kompetansetilgang og utstyr. Dette vil være i direkte strid med regjeringens mål om en mer praktisk skole og må også ses i sammenheng med at nyutdanna lærere med mastergrad har smalere fagkrets enn de gamle allmennlærerne. Totalt vil det bli vanskelig å få bemanningskabalene til å gå i hop.
- Ytterligere sentralisering av skoler vil føre til avfolkning i distriktene. Det er de små skolene i distriktene som vil rammes hardest av avvikling av lærernormen. Vi ser allerede konsekvensene for elever som får lang reisevei, noe som påvirker hele hverdagen til barn og unge.
- Vår kartlegging av bemanningssituasjonen i barnehagene i Innlandet viser at større enheter fører kutt i bemanning og dermed redusert kvalitet. Det er ingen grunn til å tro at dette ikke vil skje i skolene også.

Avvikling av kompetansekrav helse

- Utdanningsforbundet Innlandet og alle våre tillitsvalgte melder at man frykter følgene av færre kompetansekrav innen helse, og ser at man fra flere nivå allerede utfordrer kompetanse i både barnehage og skole.
- Færre kompetansekrav innen helse betyr dårligere tilbud. For de barn og elever som får et helsetilbud med redusert kvalitet, frykter våre medlemmer at problemene flyttes inn i oppvekstsektoren.
- Vi mener det er stor forskjell på å få tildelt et ansvar og å ha kompetanse til å ta det ansvaret. Vil fagarbeidere og andre som mangler utdanning og kompetanse være i stand til å levere den kvaliteten som er forventet? Og er det faktisk slik at de ønsker å ta det ansvaret? Vi ser allerede nå at fagarbeidere og andre gjerne tar oppgaven (og lønna), men når utfordringene tårner seg opp flyttes ansvaret tilbake igjen til læreren i barnehage og skole.
- Hvilket tilbud vil vi kunne gi til barn og elever som trenger noe ekstra dersom vi reduserer på kompetansen til de som skal utføre tjenesten?

Innlemming av øremerkede midler i rammetilskuddet

- Dette er en dårlig ide. Kommunepolitikere vil gjerne mye godt, men har ikke alltid forutsetningene som skal til for å fatte komplekse beslutninger. Dermed vil man i større grad bli avhengig av administrasjonens saksgrunnlag, og vi vet at det vil føre til ytterligere kutt i sektoren.
- Våre tillitsvalgte mener det bare er å se til hvordan kommunene tar imot tilskudd til bemanning i barnehage for å se at sektoren ikke prioriteres. Barn og unge prioriteres ikke i den lokale budsjettkampen.
- Vi mener øremerking av midler forhindrer at de største sektorene i kommuner og fylkeskommuner settes opp mot hverandre. Dersom alt flyttes inn i rammetilskuddet, vil det føre til at tilbudet til elever veies opp mot de gamle på sykehjemmet eller antall hull i asfalten. Slik argumentasjon vil ikke vi være med på. Det er leit å se at de to største sektorene i offentlig forvaltning, selve bærebjelkene i velferdsstaten, blir satt i konkurranse med hverandre. Vi mener dette til syvende og sist kan ende opp med å bli et demokratisk problem.
- Våre tillitsvalgte frykter at innlemming av øremerkede midler vil føre til flere, ikke færre, lovkrav fra nasjonalt nivå. Dermed forsvinner det reelle handlingsrommet KS og kommunaldirektørene skriker etter.
 - Det er også pekt på at Opplæringsloven oppleves i realiteten å sta svakere enn lovgivning innenfor helse. Dermed vil det kunne forsterke skjevheten i lokale prioriteringer.
 - Øremerking sikrer at det er en minimumsleveranse på nasjonale prioriteringer. Fjernes øremerking gir også nasjonale myndigheter fra seg mange styringsverktøy. Dette vil øke forskjellene kommuner imellom.

- Samtidig mener flere av våre tillitsvalgte og medlemmer at dersom kommunene hadde hatt bedre økonomi ville man kunne ha redusert behovet for øremerkede midler. Så en løsning på kommunenes ønske om økt handlefrihet vil være å gi dem styrket økonomisk utgangspunkt.
- Som en kommunalsjef uttalte til oss på en samling for tillitsvalgte: «Penger inn i rammetilskuddet eksisterer egentlig ikke.»

Kort oppsummert:

Utdanningsforbundet Innlandet kan ikke støtte kommunekommisjonens foreslåtte løsninger. Etter vårt syn vil forslagene svekke kvaliteten i barnehage og skole, forsterke geografiske forskjeller og undergrave ambisjonen om et likeverdig opplæringstilbud i hele landet.

Barnehage og skole er ikke et kostnadsproblem, men et avgjørende virkemiddel for å lykkes med omstilling, rekruttering og bærekraft i kommunesektoren. Barnehage og skole er løsningen, ikke problemet, i offentlig sektor.

For Utdanningsforbundet Innlandet,

Thore Johan Nærbøe, fylkesleder